

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

יתרו – תשפ"ג

קדש עצמך במותר לך

יודעים אנו שיש דין של אונאת דברים (מצוות לא תעשה מתרי"ג מצוות, האוסרת לגרום צער לאדם על ידי דיבור שיפגע בו), כגון אם יש אדם החוזר בתשובה שאומר הלכה מסוימת, אסור לקום עליו ולהזכיר לו את עברו וע"י כך להנמיך אותו. הוא הדין לגבי גר שנתגייר שאסור להזכיר לו עברו כגון: "הייתה אוכל שקצים ורמשים". כל אלו הם אונאת דברים.

התורה עומדת לייחס את זרע הכהונה של ישראל ומדוע מזכירה את פותיאל, שפיטס עגלים לעי"ז? כאן אין איסור אונאת דברים! אומר **השם משמואל**: אין הדבר לגנאי, אלא לשבח יתרו ולכן אין כאן אונאת דברים. הרי מוזכר שפיטס עגלים לעי"ז ומוזכר יוסף ששלט ביצרו ולכן, כפי שאנו יודעים שיוסף עבד בכל כוחו בכדי לעמוד בניסיון הברית, כך יתרו התאמץ בכדי לפרוש מאותם מידות רעות ומאותן עבודות זרות שעבד וכמו שיוסף נס מהניסיון, כך היה צריך יתרו לנוס מהחטאים והכוחות הרודפים אותו לעבוד ע"ז. נמצא, שהתורה מזכירה שלקח אישה שאביה פיטס עגלים לעי"ז, זה לשבח ולא לגנאי, על מנת שנכיר מעלתו.

אומר **המכילתא**: "וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ לְהָן מִדְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר כּוֹמֵר הִיא, כְּעֵינֵי שְׁנָאֵר, וַיְהִינֶנּוּ בֶן גְּרִשׁוֹם בֶּן מִנְשֵׁה בֶן מִנְשֵׁה לְשִׁבְטֵי הַדְּנִי (שְׁעָבָדוּ עִ"ז וְכִינוּי כְּהֵנִים, הַכוֹוֹנָה כְּמָרִים וְכֵן לְגַבִּי יִתְרוֹ שֶׁהִיא כּוֹמֵר לְעִ"ז). רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדְעִי אֹמֵר שֶׁרַח הִיא, כְּעֵינֵי שְׁנָאֵר, וְיִבְנֵי דוֹד כְּהֵנִים הֵיוּ (וְכִי בְּנֵי דוֹד הֵיוּ כְּהֵנִים? אֵלָּא הֵיוּ שְׂרִים חֲשׁוּבִים). ר' אֶלְעָזָר טוֹעֵן, כִּיצַד יִתְכַן שִׁיתְרוֹ שׁוֹוִיתָר עַל גְּדוּלְתוֹ וּמַעֲלָתוֹ, הַתּוֹרָה תְּדַבֵּר בְּגִוּוֹתוֹ וְתַכְנֶה אוֹתוֹ יְכַחַן מִדִּין? וְלִכֵּן מִפְּרֵשׁ שְׁכַחַן הוּא שֶׁרַח חָשׁוּב וְאִין הַכוֹוֹנָה לְכוֹמֵר. וְחוֹזֶרֶת הַשְּׂאֵלָה לְר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁמִּפְּרֵשׁ כֵּחַן- כּוֹמֵר, כִּיצַד דִּיבְרָה הַתּוֹרָה בְּגִוּוֹתוֹ שֶׁל יִתְרוֹ? אֹמֵר ר' יְהוֹשֻׁעַ, אִין זֹו גְּוֹתוֹ אֵלָּא שְׁבַח! אֹמֵנִם, הַכוֹוֹנָה שֶׁל כֵּחַן הִיא כּוֹמֵר, אֲבָל רֹצֵה הַתּוֹרָה לְהַדְּגִישׁ, כִּי עַל אִף הַקּוֹשִׁי שֶׁהִיא כּוֹמֵר לְעִ"ז, הַתְּאֵמָץ יִתֵּר עַל הַמִּידָה וְעֹזֵב הַכֹּל.

אומר **המהרש"ו בשם האר"י**: כמו שיתרו גלגול קין, משה הוא גלגול הבל וכיוון שכן, הוצרך יתרו לתת את ביתו ציפורה למשה לאישה. ידוע שעם קין נולדה תאומה ועם הבל שתי תאומות. אומר **המדרש רבה**: "וַיְהִי בְּהִיּוֹתָם בְּשֶׁדָה וַיִּקָּם קַיִן אֶל הֶקְלָל אֲחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ- עַל מַה הָיוּ מִתְדִיּוּנִים? תְּאֹמַר יִתְרָה נֹלְדָה עִם הַבֵּל. זֶה אֹמֵר אֲנִי נוֹטֵל אוֹתָהּ, שְׂאֵנִי הַבְּכוֹר וְזֶה אֹמֵר, אֲנִי נוֹטֵל אוֹתָהּ שְׁנֹלְדָה עִימִי וְקָם קַיִן וְהָרַג אֶת הַבֵּל. לִכֵּן כֹּאשֶׁר בָּא מִשֶׁה בְּלִגְלוֹל הַבֵּל, נוֹתֵן לוֹ יִתְרוֹ אֶת צִיפּוֹרָה, זֹו הָאִשָּׁה שְׂמַגִּיעַ לוֹ מִגְּלֹגוֹל קוֹדֵם. כֵּן הִיא כֹּאשֶׁר חֲזָרוּ בְּנוֹת יִתְרוֹ מֵהַשְּׂקוֹת אֶת הַצֶּאֱזָן וְאִמְרוּ לְאֲבִיהֶם אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ. אִמְרוּ לָהֶן יִתְרוֹ: "לִמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לַחֵם". שְׂרָצָה יִתְרוֹ לְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ כְּתִיקוֹן עַל כֵּךְ שֶׁהָרַגוּ בְּגִלְגוֹל קוֹדֵם.

כעת נבין את דברי רבותינו שאמרו, מה שמועה שמע ובא. כאשר יש באדם שורש המידות הרעות, אפילו שזוכה ועובר לצד הקדושה, הרע אינו מניח לו, רוצה כל העת למשוך אותו למטה ומכניסו לעצבות. כי המידות הרעות טבועות בו וזו עבודה קשה להתנתק מהם לגמרי. כך פעמים אדם מתקדם, אבל לא מרגיש זאת. ליהודי אין מידות רעות כאלה, אבל הדבר יכול לפעול במידה מסוימת גם עליו, לכן עלינו להיות חזקים תמיד ולא ליפול.

רבותינו משבחים את יתרו, בטבע שלו קיימות מידות רעות ולמרות שהתגבר, מידות אלו היו אמורות להמשיך להשפיע עליו. הרי כל העולם שמע ורעד מניסי יציאת מצרים וליתרו הקושי הגדול משל כולם ואף על פי כן יתרו לא מוותר, לא נותן למידות להשפיע עליו ומגיע לחבור לישראל. זה השבח של יתרו שהיה שולט בטבע שלו.

בתחילת הפרשה אנו קוראים על כך שיתרו שראה את הניסים שנעשו לישראל מחליט להצטרף לעם ישראל. התורה אומרת: "וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֶתְנוֹ". מפרש **רש"י**: "כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה. כיון שיצא משה, יצא אהרן, נדב ואביהוא ומי הוא שראה את אלו יוצאים ולא יצא". שואלים רבותינו, על מה זכה יתרו לכבוד כ"כ גדול?

יש אומרים, שהיה יתרו מיועצי פרעה וכאשר שמע הגזירה יכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, עמד יתרו והתנגד למהלך ומאחר ולא קיבלו עמדתו, עזב את מצרים. יתרו שהיה במעמד שר חשוב ומקורב למלכות מוותר על כל הכבוד והגדולה, לכן נתן לו הקב"ה כבוד גדול כשבא להצטרף לישראל וזכה שכולם יצאו לקראתו. אבל בפירוש זה יש קושי, שהרי יתרו לא עשה את המעשה במצרים לשם שמיים. הוא היה איש אמת ועשה זאת מתוך האמת שהוא מאמין בה וכנראה שגם אם היה עם אחר משועבד תחת יד מצרים עדיין היה יתרו נוהג באותה הדרך. ואם כן, חוזרת השאלה בעבור מה זכה יתרו לכבוד גדול?

עוד **אומר המדרש** (שמות רבה, כז, ב): "ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך. רבי יהושע אומר, שלח לו ביד שליח. רבי אליעזר אומר, שלח לו אגרת ואמר עשה בגיני ואם אין אתה עושה בגיני, עשה בגין אשתך ואם אין אתה עושה בגינה, עשה בגין בניך. דבר אחר, הקדוש ברוך הוא אמר לו, צא. ויאמר אל משה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני (מה שאומר הפסוק אני- מדבר על הקב"ה שאומר למשה שחותנו יתרו בא אליו) הוא שאמרתי והיה העולם שנאמר, 'אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ'. אני הוא שאני מקרב, אני הוא שאני מרחק שנאמר, 'האלהי מקרוב אני נאם ה'". אני הוא שקרבתי ליתרו ולא רחקתי, אדם זה שבא אצלי לא בא אלא לשם שמים ולא בא אלא להתגייר, אף אתה קרבתו אל תרחיקהו. מיד ויצא משה לקראת חותנו".

ויש כמה שאלות שמתעוררות על מדרש זה. ראשית, מדוע צריך הקב"ה לדרבן את משה לצאת לקראת חותנו? מדוע צריך את ההקדמה, אני הוא שאמר והיה העולם, הרי כל מה שיגיד הקב"ה למשה הוא מיד מבצע? ועוד, יתרו מבקש ממשה שיצא בעבורו ואם לא, בעבור אשתו ואם לא בעבור ילדיו ולא מובן מה הלחץ של יתרו שמשה יצא לקבל את פניו? ואם נגיד שזה בעבור הכבוד, הרי המדרש אומר שבא לשם שמיים וגם אם משה אינו יודע שבא לשם שמיים, יתרו יודע שכך הם הדברים ומדוע חשוב לו שמשה יצא לקראתו?

תמיהה נוספת שעולה, יתרו מבקש שיצא משה בעבור ילדיו והרי אלעזר היה בן שמונה ימים כאשר היה משה בדרכו למצרים לגאול את ישראל. נניח שהמכות נמשכו שנה שלימה ועד שקיבץ את ישראל שנה נוספת ויצאו למדבר, נמצא לכל היותר אלעזר בגיל שלוש או ארבע. גרשום גדול ממנו בשנתיים שלוש ולכן מדובר בילדים בני שלוש עד שש לכל היותר. ומה העניין שמשה יצא לקראתו? לא מדובר כאן באיזה ילד תלמיד חכם שצריך לצאת לקראתו. אומר **התנא דבי אליהו**: "משביע אני אותך בשני בניך שתצא לקראתי". וצריך להבין את הדברים.

האר"י הקדוש מגלה לנו שיתרו היה גלגול של קין. מצד הקדושה יש קן ציפור וזה מצוות שילוח הקן וכנגד קן ציפור שבקדושה, יש קינא דמסאבותא מצד הטומאה. מלמד, שבקין היו כל המידות הרעות ובגלל אותם מידות רעות, לא היתה עי"ז בעולם שיתרו לא עבר אותה.

בפרשת וארא אומרת התורה: "וַיִּאֶלְעָזֶר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לוֹ לְאִשָּׁה". מבאר **רש"י**: "מזרע יתרו שפטס עגלים לעי"א ומזרע יוסף שפטס ביצרו".

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

אכן ע"פ ההלכה לא ניתן לקבל גרים, לכן אומר לו הקב"ה: אני הוא שאמר והיה העולם. אדם זה לשם שמיים בא להתגייר ואתה אל תרחיקהו ותקרבחה. בעצם הקב"ה מגלה למשה שכונותיו של יתרו הם אמיתיות לשם שמיים, שלא כמו הערב רב ומאריך הקב"ה בדיבורו בכדי להגיד למשה שאומנם ע"פ ההלכה אין מקבלים גרים באותו זמן, אבל ציווי השם גובר על ההלכה. נמצא, שהדיבור של הקב"ה הוא לא בעבור שיעשה משה את ציווי, אלא לחדש למשה שעל אף שאין זה זמן לקבל גרים, יודע הקב"ה את כוונתו האמיתית ולכן עליו לקבלו בניגוד להלכה.

יתרו מוסיף ואומר, שאם אין משה רוצה לצאת עבורו שיעצו עבדו ילדיו. שחש יתרו על ילדיו של משה והבין שמספיק להם מפגש אחד עם הערב רב וכבר הם עלולים לאבד את הדרך. ראשית חכמה יראת השם, עלינו לתפוס את הילדים כבר בראשיתם אחרת אנו עלולים לפספס. אומר יתרו למשה אם לא בעבורי, תתאמץ לפחות על הילדים.

וזה הפירוש שכבוד גדול התקבד יתרו. משה יוצא ואחריו אהרון, נדב ואביהו ושבעים זקנים ואחריהם כל ישראל שש מאות אלף ושכינה עמהם. ומדוע מצווה כך הבורא יתברך? כיוון שאם יש אדם שטורח על כבוד השם ובשום אופן אינו רוצה לחזור לסורו, מתרחק מהרע ועושה לעצמו גדרות, זו עבודת השם שהקב"ה מחפש ועל כן זוכה יתרו לכבוד גדול כ"כ.

עלינו לדעת כי לא כל מה שמותר צריך לעשות. עדין לא שמענו על אדם שיעצו לחופשה סקי וחזק משם חזק יותר בעבודת השם או עם חשק גדול יותר ללימוד או לתפילה. אז נכון שהדבר מותר ויש היום טיולים כשרים, אבל האם זה מה שהשם רוצה מאיתנו? וודאי שבדבר אסור ההשפעה קשה יותר, כאשר אדם צופה בסרטון במכשיר הטלפון שלו, ורואה מראה שאינו צנוע, האם תפילתו תהיה כמו שהייתה לפני אותו מראה? וודאי שלא! היצר ידאג להכניס לו את התמונה לראש בתוך התפילה.

ליתרו וודאי מותר לעבור דרך הערב רב בכדי להגיע למחנה ישראל, אבל זה מה שמחפש הקב"ה ביהודי, שיעשה לו גדרים ויקדש עצמו במותר לו. עוד מראה לנו הקב"ה מהו השכר אותו הוא עתיד לשלם לאותו אחד שירחיק עצמו מהרע.

נמצא, שיתרו אינו פועל מכוח האמת שבתוכו, אלא עושה הכל לשם שמיים. הפעולה הקטנה הזו של יתרו, להימנע ממפגש עם הערב רב, היא עצומה בעיני הקב"ה. הבורא יתברך מחפש שאדם ישמור את נפשו טהורה, ששום מראה לא יטריד את ליבו. יש רבים שלא חושבים ולא מחפשים מראות כאלו ושומחים בחלקם ועדיין, מראה אחד שמשך להם היצר וכבר תפילתם לא כבתחילה.

ליתרו יש שבע שמות, כנגד שבע כוחות טומאה שהיו בו והצליח לבטלם אותם. לאחר עבודה מאומצת שעושה יתרו, הוא חושש ומתיירא מהמפגש עם הערב רב. ביהודי שעובד את השם, היצר מחפש ביתר שאת להכשיל אותו ולהחליש אותו. העבודה שלנו היא לקדש עצמנו במותר לנו, לחשוב לפני שהולכים למקום מסוים האם חייב להגיע לשם? מה תוסיף לנו אותה הליכה וכיצד ישפיע עלינו הדבר ביראת השמיים שלנו.

יש מספיק מקומות בהם ניתן לטייל ולנפוש ויחד עם זאת לשמור על המדרגה הרוחנית עליה עמלנו רבות וחלילה שלא נאבד אותה. יהי רצון שזוכה לקדש עצמנו במותר לנו!

כעת נבין מדוע מתאמץ יתרו וחשוב לו שמשה יצא לקראתו. אומר **הזהר הקדוש**: ענני הכבוד שהקיפו את ישראל במדבר זו הנהגה ניסית שראו ישראל בכל יום והיו עננים אלו מקיפים את ישראל בלבד וכל הערב רב שהיו עם ישראל, מחוץ לעננים היו במשך כל ארבעים השנים במדבר. שואל ר' אלעזר, אם כן, הערב רב לא אכלו מן? (הרי המן היה יורד בתוך ענני הכבוד). אמר לו אביו, וודאי שלא קיבלו מן. אלא היו אוכלים משיריים של ישראל וקיבלו מתמצית הפסולת הנשארת לישראל. והוסיף ואמר, כתוב ובניי אכלו את המן ארבעים שנה- בניי ולא אחרים.

שואל הזהר, כתוב וגם ערב רב עלה איתם. מדוע כתב עלה? היה לו לכתוב עלו איתם בלשון רבים, שהיו מהם כמה עמים. אלא, באמת כל חרשי מצריים והחרטומים אלו הם הערב רב. כיוון שראו הניסים במצריים (ממכת כינים הדו כי אצבע אלוקים היא) חברו למשה רבנו. אמר הקב"ה למשה, אל תקבל אותם! משה מבין כי סירובו של הקב"ה נובע מכך שהם אינם סבלו קושי השעבוד ורק מי שסבל זכה לצאת ממצרים. אמר משה, ראו אלו גבורתך ובוו להתגייר, כך ימשיכו לראות גבורתך בכל יום ויבינו שאין עוד אלוקים מלבדך וקיבלם משה. הקב"ה לא מגיב למשה על טענה זו, מבין משה שהותר לו להכניסם והערב רב יושבים מחוץ למחנה. (בעומק, היתה נשמת משה גבוהה מאוד ונשמות הערב רב היו הסיגים של נשמתו. היה משה משוכנע, שאם יכניס אותם לישראל ויתקן נשמותיהם, הוא יביא את הגאולה).

יתרו מגיע למדבר ובכדי להיכנס למחנה ישראל, עליו לעבור תחילה את הערב רב היושבים מחוץ למחנה. יתרו מכיר היטב את טיבם של אנשים אלו, הוא מתיירא מהמפגש איתם וחושש שהם ישפיעו עליו לרעה ויעוררו אצלו את הכוחות אותם הוא מנסה לדחוק ולגבור עליהם.

בכדי להבין את החשש של יתרו נביא את דברי המכילתא שאומר, כי ישראל עם קדוש הם וכאשר קיבלו את התורה, קינאו בהם אומות העולם ושאלו מדוע בכך בחר הקב"ה? מיד סתם הקב"ה פיותיהם ואמר הביאו לפני ספר יוחסין שלכם כשם שבניי מביאים. עם ישראל, לא שינו לשונם, שם ומלבושם והקב"ה מעיד עליהם שכולם קדושים ומוסיף להם אותיות שמו (י, ה- שבט הראובני) ולמרות זאת, ברגע שפגשו ישראל בערב רב, כאשר עלה משה לקבל את התורה, גרמו להם לעשות את העגל. יתרו שרק לפני רגע עזב את הע"ז והמידות הרעות טבועות בו, מה יהיה עליו כאשר הוא יפגוש בערב רב? לא צריך הרבה על מנת להשיבו לדרך הרע. לכן משביע יתרו את משה לצאת אליו, על מנת שתהיה לו הגנה.

הגמרא אומרת שהחכמים אמרו על היצר של ע"ז שהיה כ"כ חזק, כמה עוד אפשר? נחרב הבית, נהרגו הנביאים, נשרף המקדש ועדין לא מצליחים להפטר ממנו. אומנם היצר של ע"ז הוא בעבור שנקבל שכר אבל אין אנו רוצים לא אותו ולא את שכרו. אם כך, מה יגיד יתרו? הוא וודאי מתיירא אינו מעוניין במפגש עם הערב רב.

ונבין מדוע משה אינו רוצה לצאת לקראתו עד שמקבל ציווי מהשם יתברך. כפי שאמרנו, משה מקבל את הערב רב על דעת עצמו וטעה בדבר. הגמרא ביבמות אומרת, שלא מקבלים גרים כאשר קרנם של ישראל רמה כיוון שאותם גויים לא באים להתגייר לשם שמיים, אלא רוצים להנות משולחן מלכים. לכן, הרוצה להתגייר צריך לבוא בזמן שיש קושי לישראל.

אומרת התורה "גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה". עם ישראל יוצאים ממצרים ביד רמה ומשה בראשם ואין פלא שרוצים הערב רב להתגייר, אבל ע"פ ההלכה לא מגיירים בזמן זה. משה קיבלם והאמין שהם עושים זאת לשם שמיים וטעה. כי רצו הערב רב להתחקות אחר כוחות משה וללמוד ממנו, עד שהיו מוכנים ללכת ארבעים שנה במדבר בשמש מחוץ לעננים ובלבד שיבינו מה הכוחות המניעים את משה ולקחתם ממנו. ע"פ מי שאומר שיתרו הגיע לאחר מתן תורה, שם הערב רב כבר החטיאו את ישראל והבין משה את טעותו בכך שקיבלם. כעת שמבקש יתרו להצטרף לישראל, אומר משה טעיתי פעם אחת ואיני חוזר על טעות זו, אני לא מכניס אף אחד לישראל.

מוקדש לרפואת אלעד בן מירב, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רון בן מתילדה, עדה בת שרה, רחמים בן נתון. לעילוי נשמת דוד בן מרים, רבקה בת פרחא ולהצלחת עם ישראל

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב